

บทที่ 1

บทนำ

1.1 บทนำ

ลุ่มน้ำคลองคูตะเกาเป็นลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญลุ่มน้ำหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีคลองคูตะเกาซึ่งมีต้นกำเนิดจากเทือกเขาสันกาลาศรีแบ่งเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย ไหลผ่านตำบลต่างๆในอำเภอสะเดาเข้าสู่อำเภอหาดใหญ่ โดยผ่านตำบลพะตง ทุ่งลาน บ้านพรุ ควนลัง คลองคูตะเกา คลองแห บ้านหาร และคูเต่า มีความยาวทั้งสิ้น 90 กิโลเมตร ปริมาณน้ำในคลองคูตะเกาโดยเฉลี่ยวัดได้ในพ.ศ. 2520 และ พ.ศ. 2521 ประมาณ 1,088 และ 357 ล้านลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ (ณรงค์และกรรณิกา, 2525) ลุ่มน้ำคลองคูตะเกามีพื้นที่รับน้ำประมาณ 2,300 ตารางกิโลเมตร และครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอสะเดา อำเภอคลองหอยโข่ง อำเภอนาหม่อม อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอบางกล่ำ (วัชรวิ, 2538) คลองคูตะเกานับว่ามีความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่ที่ลำนน้ำไหลผ่านเป็นอย่างมาก มีการใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การใช้น้ำเพื่อการเกษตร การประมง และการคมนาคม นอกจากนี้ยังใช้ในการผลิตน้ำประปาเพื่อใช้เป็นน้ำดื่ม น้ำใช้ของประชาชน โดยเฉพาะเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น การปลูกยางพารา ข้าว และไม้ผล เป็นลักษณะเด่นของพื้นที่ในบริเวณนี้ และพื้นที่ที่ใช้เพื่อกิจกรรมต่างๆมีการแบ่งค่อนข้างชัดเจน ซึ่งการแบ่งดังกล่าวเป็นไปตามสภาพภูมิประเทศและความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยพบว่าพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลาขึ้นมาถึงเขตอำเภอหาดใหญ่ตอนล่าง เป็นดินที่เกิดจากการทับถมของตะกอนจากแม่น้ำลำธาร สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ บริเวณที่ลุ่มปากแม่น้ำมีพื้นที่ลาดลุ่มลงสู่ทะเลสาบ ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพื่อการปลูกข้าว และมักมีน้ำท่วมอยู่เสมอในฤดูน้ำหลาก สำหรับพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ตอนบนถึงอำเภอสะเดา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนลาด ลอนชัน และเป็นที่ยาบ มีการปลูกยางพาราสลับกับพื้นที่ปลูกข้าว

ลุ่มน้ำคลองคูตะเกาเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา ในบริเวณพื้นที่ตอนบนของลุ่มน้ำมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตรกรรม เช่น สวนยางพารา ไม้ผล นอกจากนี้บริเวณตอนล่างของลุ่มน้ำเป็นบริเวณที่เป็นที่ตั้งชุมชน คือเทศบาลนครหาดใหญ่ มีการตั้งบ้านเรือนอย่างหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าวมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำ อาทิเช่น การเกิดการชะล้างพังทลายของดิน แผ่นดินถล่ม การเกิดน้ำท่วม

ฉบับลงในฤดูฝน ตลอดจนการเกิดตะกอนทับถมในแม่น้ำสายต่างๆทำให้แหล่งน้ำตื้นเขินและคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมลง

จากผลกระทบต่างๆที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จึงมีความจำเป็นที่อย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและผลกระทบที่มีต่อสมบัติของทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรดิน อันจะส่งผลให้สามารถใช้ทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน และเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด

การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information Systems - GIS)
2. ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีต่อทรัพยากรดินและน้ำ

เสนอแนะแนวทางในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา